

مروری بر باغ سازی سبک باروک

مینا کبودرآهنگی¹، یاسمن حسینی²، مرضیه مولایی³

¹ استادیار، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، m-ahangi@sbiau.ac.ir

² دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری منظر، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، yassaman_ho@yahoo.com

³ دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری منظر، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی،

molaei.marzie@yahoo.com

چکیده

معماری باروک از ایتالیا شروع شد و قسمت اعظم اروپا را به زیر پوشش خود درآورد و از اوایل قرن ۱۷ تا اواسط قرن ۱۸ در بیشتر کشورهای لاتین گسترش یافت. هدف از این مطالعه بررسی ویژگی ها و دوره های مختلف باغ سازی باروک می باشد. در ابتدا مفاهیم، جهان بینی و خصوصیات سبک باروک به صورت کلی بررسی می شود. سپس به ارزیابی سبک باروک در هنرهای چون نقاشی و پیکره تراشی علاوه بر معماری و طراحی باغ می پردازیم. در ادامه این ویژگی ها با جزئیات بیشتری در حیطه باغ سازی شرح داده می شود. جهت روشن شدن ابعاد باغ سازی باروک، این سبک بر اساس کشورها و شهرهای مختلف طبقه بندی شده و تاثیراتی که معماران در مناطق مختلف بر سبک باروک گذاشته اند به همراه موفق ترین نمونه باغ های باروک بررسی می شود.

واژه های کلیدی: باروک، باغ سازی، سبک، معماری.

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله، مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای می باشد. در این روش از مقالات، کتب و مجلات، پژوهش نامه ها، کتاب های همایش های علمی، متون چاپی نمایه شده در بانک های اطلاعاتی و منابعی که به صورت چاپی قابل شناسایی باشد؛ استفاده شده است. همچنین بر اساس ماهیت، این مقاله مبتنی بر روش تحقیق توصیفی-تحلیلی می باشد.

1. مقدمه

باروک (به فرانسوی: Baroque) سبکی است در هنرهای معماری، نقاشی، موسیقی و مجسمه سازی که از اواخر سده ۱۶ (میلادی) در ایتالیا آغاز شد و تا اواخر سده ۱۸ (میلادی) در اروپا رواج داشت و سپس در آمریکای مرکزی و جنوبی مورد توجه قرار گرفت. آزادی در طراحی، شمار زیاد شکل ها و درآمیختگی آن ها از ویژگی های این سبک است. ریشه این کلمه احتمالاً واژه بارکو پرتغالی به معنی مروارید صیقل نیافته بوده است. گروهی نیز بر این عقیده اند که معنای این واژه، پوچ، زشت، مضحک و عوضی است. این واژه در آغاز برای تمسخر این شیوه استفاده می شد. زیرا منتقدان معتقد بودند هرگز نباید بنایی ساخت که از اصول و عناصر بناهای یونانی و رومیان پیروی نکند؛ بناهای کلاسیک باید بر این اصول ساخته شوند و انحراف از آن را «کژسلیقگی اسفانگیز» می دانستند. اما پس از آن که این شیوه مورد توجه قرار گرفت، به معنای شکوه مند و پرتجمل استفاده شد [1].

سن سیمون (Saint-Simon) باروک را «خلق کارهای غیر متداول» تعریف کرد و این گرایش تمامی هنرها بویژه هنر مجسمه سازی، موزیک و معماری را تحت تأثیر قرار داد. لازم به ذکر است که باروک هرگز به عنوان یک «مکتب» مطرح نشد، بلکه یک «جریان» یا «گرایش» بود که در یک دوره با اهمیت دادن و ارزش گذاشتن به چندین ویژگی مشترک هنری و ادبی به وجود آمد و هنرمندان، نویسندگان و شعرا آن را تحت عنوان «سبک باروک» نامگذاری کردند.

ترکیب کلاسیک، ساده و روشن است، هر بخش تشکیل دهنده استقلال خود را حفظ کرده و کیفیت ثابتی دارد و همچنین دارای مرز بندی مشخصی است. اما هنرمندان باروک مشتاق برای ورود به چندگانگی پدیده ها، سیالیت، پویایی و علاقه مند به گسترش در خارج از مرزهای خود هستند [2].

1.1. جهان بینی و خصوصیات سبک باروک

الف) بی ثباتی دنیا: یکی از اساسی ترین تفکرات باروک این است که شناخت و دانش بشر از جهان پیرامون خود کامل و صد در صد نیست، چون دنیا بی وقفه در حال تحول، دگرگونی و بازسازی است و هیچ چیز ثابت و قطعی نیست. به عنوان مثال، این تغییر و تحول در طبیعت کاملاً محسوس است. توالی فصلها، نشانه هایی ملموس از این تغییر شکل بی وقفه دنیا است.

ب) انسان آزاد: انسان محکوم به سرنوشت نیست، بلکه حاکم بر تقدیر خود است، چون این دنیا ثابت و بدون تغییر و تحول و قوانین حاکم بر آن نیز قطعی و غیر قابل نقض نیست، بودن انسان در چنین شرایطی، آزادی عمل، قدرت انتخاب و توانایی تصمیم گیری با تمام آگاهی را برای او به دنبال دارد.

ج) نپذیرفتن چیزی بطور قطعی و مسلم: باروک به واقعیت های قطعی و صد درصد ایمان ندارد، بلکه عقیده دارد که همه چیز در ظاهر نمودار می شود. باروک به آنچه که در «ظاهر وجود دارد» اهمیت می دهد نه به آنچه که «واقعاً هست».

د) **واقعیت و توهم:** پیروان سبک باروک معتقد هستند که بین حقیقت و خیال، ظاهر و باطن مرز مشخصی وجود ندارد و کاملاً از هم قابل تفکیک نیستند. شاید آنچه را که خیالی می دانیم، عین واقعیت باشد و شاید هم برعکس، تمام واقعیت های ذهنی ما همه خیالی بیش نباشد.

ه) **دنیا صحنه نمایش است:** زندگی تئاتری توأم با خواب و بیداری، عشق و عقل، جنون و شیفتگی، خیال و حقیقت است. انسان باید در این صحنه زندگی بانقابی بر چهره نقش بازی کند یعنی باید بازیگر صحنه زندگی خود باشد. و بازیگر این صحنه، انسان، باید با گذاشتن نقاب، واقعیت را پنهان کند که این کتمان و بازیگری نوعی خودسازی است زیرا با تظاهر به خوب و شریف بودن، واقعاً می توان خوب و شریف شد.

و) **باید مدرن بود:** در عصر باروک دیگر از قدما تقلید و پیروی نمی شود، بلکه بیشتر به دنبال چیزهای نو و جدید و خلاف روال معمول هستند.

ز) **مخاطبان متمدن:** مخاطبان باروک مردمان با فرهنگ و متمدن هستند ولی الزاماً دانشمند و فاضل نیستند.

ک) **افراط:** هنرمندان سبک باروک در خلق آثار خود گاهی زیاده روی می کنند و از نظر آنان هر افراطی به نام «آزادی خلاق» مجاز است.

ل) **قالب های ادبی و هنری:** سبک باروک در همه هنرها مانند: نقاشی، معماری، سینما، موسیقی، تئاتر، شعر و هنرهای تجسمی راه پیدا کرد.

در معماری باروک ماهیت اصلی آفریده ها عبارتند از:

- ایجاد هماهنگی و هنجار در میان عناصر و مضامینی گوناگون و درهم آمیخته، نشان متمایز باروک، نحوه فکری و احساسی آن است. آنچه که سیمای باروک را مشخص می کند، بسط نوعی جهان بینی مخصوص است که در معماری خود را در قدرتی نو نشان می دهد. قدرتی که فضاهای مختلف را با هم می آمیزد و وحدتی شگفت انگیز از ترکیب اجزایی متفاوت بوجود می آورد. لازم به ذکر است این نوع نگرش در تمامی رشته ها تا از هم گسیختگی ناشی از عصر صنعت باقی ماند.

- طراحی فراخ و در مقیاس بزرگ در فضایی شکوهمند و ابهت انگیز

- تعبیه فضای کلی در مرکز و منظم کردن سایر فضاها به سمت آن

- به خدمت گرفتن عناصر اصلی پیکرتراشی و نقاشی و سایر هنرهای تزئینی برای ایجاد اثری کامل [3]

2. ویژگیهای معماری باروک

ویژگی های معماری باروک شامل موارد ذیل می باشد:

- سیالیت فضا، پیوند حرکت به معماری، نامتوازی، نور و رنگ، ژرف نمایی و پویایی در مقابل ایستایی معماری رنسانس.
- معماری باروک با مایه گرفتن از انسان گرایی، بساط شیوه گری منریسم را برچید و در رویارویی با ضوابط کلاسیک پیش بینی فضایی کلی در مرکز، منظم کردن فضایی فرعی و نمای ورودی و سرانجام به خدمت گرفتن عناصر پیکر شناسی و نقاشی و سایر هنرهای تزئینی برای ایجاد اثری کامل می باشد.

- حق اولویت را از عقل گرفت و به احساس سپرد. در این شیوهی معماری، با ایجاد هماهنگی و هنجار در میان عناصر و مفاهیمی گوناگون، در هم آمیخته‌گری شکوهمندی در فضای کلان ارائه می‌دهد.
- جایگزینی پرسپکتیوهای نا محدود به جای پرسپکتیوهای مرکزی.

طراحان باغ های باروک به علوم آسمانی توجه زیادی کرده اند چرا که در طراحی این باغ ها موقعیت خورشید از جایگاه ویژه ای برخوردار می باشد. این اهمیت تنها مربوط به دلیل واضحی چون تابش نور نمی باشد، بلکه در ساخت فضا نیز مورد توجه قرار می گیرد. اگر تلاش طراح برای غلبه ی باغ بر منظره باشد و اگر نقطه اضمحلال جزئی از چشم انداز باشد، تاثیر نهایی زمانی حاصل می شود که خورشید در پایینترین نقطه افق قرار داشته باشد. در هنگام غروب است که نقطه اضمحلال هندسه و نور، ساختار و روشنایی را ایجاد می کند. همچنان در هنگام غروب است که وجود هوا در چشم انداز ملموس می شود. در همان دوران بود که گالیله و توریچلی نشان دادند هوا می تواند مانع حرکت اجسام شده و فشار هوا را ثابت کردند. در همین دوره بر اثر مطالعات کپلر و ولف مشخص شد که چشم انسان مانند لنز دوربین عمل کرده و تابع قوانین فیزیک و نور است. همچنین قوانین تشکیل تصویر، حرکت نور، نسبت ها و سایه ها مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته بود. این موارد در باغ سازی باروک مورد توجه قرار گرفته و از سایه ها برای دراماتیک کردن ساختار استفاده شده است. در هنگام طلوع یا غروب آفتاب تاثیر این سایه ها بیشتر قابل مشاهده است [4].

2.1 مفهوم بینهایت

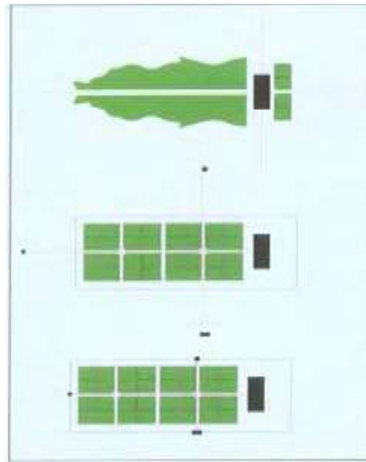
در اواخر قرن هفدهم مشاهده می‌شود که جهان بینی دوران باروک در رشته ریاضی متوجه بینهایت به عنوان پایه‌ای برای محاسبات علمی می‌شود. در نقاشی و معماری بینهایت به معنی ترسیمی و هندسی آن در پرسپکتیو مورد استفاده قرار می‌گیرد تا تاثیری هنرمندانه بیافریند. کاربرد هنرمندانه بینهایت در طبیعت که با معماران منظر فرانسوی اواخر قرن هفدهم آشکار گشت. برای نخستین بار در باغ‌ها جاده‌های عریضی دیده می‌شود که به عنوان عوامل اصلی معماری بکار رفته‌اند و این باغ‌ها را آشکارا به فضاهای بی پایان، هدایت می‌کنند. ورسای با جاده خیره کننده اش که راه به پاریس می‌برد مثالی با عظمت، از آفرینش این معماران فرانسوی است. این باغ با اثری که بر بیننده ایجاد می‌کند نمونه‌ای از دنیای باروک است و تصور هنری بینهایت را در این دوره باقی نگاه می‌دارد [5].

2.2 نقاشی منظر در دوره باروک

در نقاشی های دوره باروک محیط فیزیکی طبیعت با آثار باستانی نظیر معابد یا خرابه های رم باستان ترکیب شده است. در آثار لورن و پوسن منظر به عنوان پس زمینه برای بیان موضوع اصلیت.

2.3 پیکره سازی باروک

یکی از دلایل پیدایش پیکره‌سازی باروک نقش مقابل بین باروک و کلاسیک‌گرایی بود. پیکره سازی هم در نشان دادن معجزات دین مسیح کمال می‌یابد و بازتابی از نوعی اشتیاق برای اعجاب انگیزی است. استفاده از عناصر تزئینی و نمایان کردن هر چه بیشتر فواره‌ها و آب نماها در معماری باروک بسیار متداول بوده‌است. بعدها اینگونه برخورد با آب و استفاده نمادین از مجسمه سازی در شهرسازی و میداندین باروک نیز مرسوم شده‌است. پیکره‌سازان عصر باروک، بیشترین تلاش خود را به کار می‌بستند تا حرکت را در آثار خود بیافرینند [6]. اگرچه دکارت در باره باغ نوشته اما اصطلاح باغ دکارتی معمولاً استفاده می‌شود. باغ کارترین به فلسفه عقل گرایی که در دوره باروک به وجود آمد اشاره دارد و ما را به یاد شک سیستماتیک دکارت می‌اندازد که دانش بشری تواندی به همه چیز حتی وجود خدا در دنیا شک کند. دکارت معتقد بود که الهامات هنرمندان و نویسندگان یک سری امور انسانی هستند [7].

شکل 1: مثالی از روند باغ های باروک

2.4. توسعه از سبک باروک

(1) محور در داخل باغ

(2) محور در هدف نشانه باغ خارج

(3) محور طرح فراتر از باغ

هندس و محور از اصول مهم باغ های دوره باروک هستند که در ابتدا توسط برامانته در باغ ها استفاده شد:

- محورهای منفرد ، دربین محدوده ها (کوشک دادگاه، واتیکان، 1505)
- محور عرضی، با استفاده از نقطه کانونی در داخل محدوده ها (ویلاکاستلو، 1538؛ ویلا دسته، 1560؛ ویلالانته، 1566)
- محور عرضی، طرح ریزی برای نقاط کانونی از راه دور (ویلامتی، 1582؛ ویلا مونتالتو 1585)
- محور بلند طرح از طریق چشم انداز به کلیساها و نقاط کانونی از راه دور (ویلا آلدوبراندینی)، 1589؛ ویلا تورلونجا، 1621)
- محور اصلی و محورهای متقاطع، در داخل محدوده ها (باغ بوبولی، 1549-1620؛ لوکزامبورگ، 1612)
- محوراصلی ، طرح فراتر از محدوده (وو لو ویکومت، 1656؛ ورسای و پاریس، پس از 1665)
- محوراصلی ، طرح ریزی از طریق شهرستانها (کارلسروهه، آلمان، 1715، واشنگتن دی سی، ایالات متحده آمریکا، 1791؛ دهلی نو، هند، 1911؛ برزیل، برزیل، 1956).

محورها می تواند باغ، معماری و لنداسکیپ را در هندسه ای یکپارچه درآورد [8].

2.5. عناصر اصلی باغ باروک

عناصر اصلی باغ های باروک شامل موارد ذیل می باشد [9]:

- راه
- کانال
- پارترها
- دیوارهای سبز
- ساختمان در محور
- نقاط کانونی در داخل باغ (به عنوان مثال چشمه)
- نقاط کانونی خارج باغ (به عنوان مثال کلیساها)
- سلسله مراتب محوری هماهنگ، ویژگی های آب و مجسمه، به عنوان توسط برامانته که پیشگام این موضوع بود
- ادغام با منظر اطراف.

سبک باروک در باغ سازی از دوره استوارت (1603-1714) وارد بریتانیا شد و تحت تاثیر سبک باغ سازی معاصر فرانسه و هلند قرار گرفت. بسیاری از باغ های فرانسه از تجسم مناظر ورسای شکل گرفتند. این باغ که توسط آندره نوتره طراحی شده است برداشت فرانسوی از باغ های ایتالیایی در دوره رنسانس در سایز بزرگ تر می باشد. خیابان های بزرگ، تراس های عظیم، درخت کاری های چشم نواز، و آب نماهای طلاکاری شده همگی برای به تصویر کشیدن لویی سیزدهم به عنوان پادشاهی که بر طبیعت چیره شده است به کار گرفته شده اند.

2.6. گسترش باغ سازی باروک

در تمام اروپا، پادشاهان و دوک ها شروع به تقلید از شکوه و عظمت ورسای کردند. هرن هاسن¹ در آلمان، پترهوف² در روسیه، بدمینتون و چتورث³ مثال خوبی از این باغ ها می باشد. ابعاد بسیار بزرگ و دکوراسیون گران قیمت این باغ ها وضعیت مالکان آن ها را نشان می دهد و وسیله ای برای نمایش قدرت و جایگاه اجتماعی آن ها کی باشد. این باغ ها معمولا مکانی برای گردهمایی ها، سرگرمی، بازی و کنسرت بوده اند.

Herren hosen -1
peterhof -2
chatsworth -3

2.7. جزئیات طراحی

نکته اصلی در طراحی این باغ ها مقیاس بسیار بزرگ آن ها می باشد. بیشتر این باغ ها دارای طراحی یکپارچه بین باغ و محل اقامت، از جنبه معماری و تزیینات، می باشند. معمولا ساختمان در مرکز یک تراس مسطح، در یک محور مرکزی واقع شده است و خیابان هایی از آن منشعب می شوند. فضا بر یک طراحی متقارن هندسی و دارای چشم اندازی باز پایه گذاری می شود. خیابان های وسیع جز اصلی این سبک می باشد. این خیابان ها در ابتدا به امکانات باغ، جنگل، حومه یا امکانات بیرون از باغ منتهی شده و در ادامه در جهات مختلفی منحرف می شوند تا دسترسی های مختلفی به باغ ایجاد کنند.

2.8. پارتر

در کنار خیابان ها مجموعه ای از پارترها قرار دارد که بعضی از آن ها دارای پرچین ها کوتاه شده و مملو از گل می باشند. سایر پارترها دارای طرح های پیچیده و مانند قلاب دوزی می باشند و با عنوان *parterre de broderie* شناخته می شوند. در حالی که *parterre à l'Anglaise* نوع خاصی از گونه انگلیسی این پارترها با چمن های کوتاه شده می باشد که شکوه زیادی به این باغ ها می بخشد. این پارترها با درخت آرای، مجسمه ها (معمولا مجسمه های مرمر کلاسیک و آنتیک که از ایتالیا وارد می شوند) و آب نماهای عظیم تکمیل می شوند. سبک هلندی به طور خاص به توسعه آب نماها و کانال ها می پردازد. [10]

3. تاثیر سبک باروک بر باغ سازی و شهرسازی کشورهای مختلف

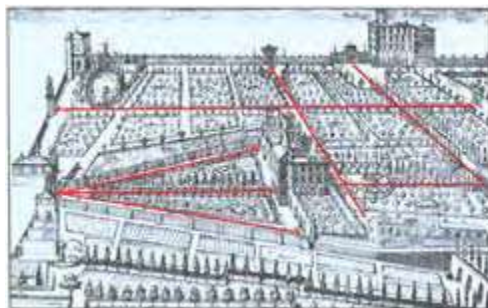
ایده های باروک بر پلان خیابان ها و حومه برخی از شهرها تاثیر گذاشت. در فراسکاتی در خارج از رم؛ در ورسای در خارج از پاریس؛ در پوتسدام خارج برلین؛ در همپتون در خارج از لندن؛ در پترهوف خارج از سنت پترزبورگ. دوره اولیه باروک در ایتالیا اتفاق افتاد، اوج این دوره در فرانسه و دوره متاخر آن در سراسر اروپا با لحجه های مختلف به وجود آمد. همچنین این سبک تاثیر زیادی بر شهرهای سرمایه دار مثل رم، پاریس، برلین و واشنگتن دی سی و همچنین استراحتگاه هایی مثل ورسای، پوتسدام، سن پترزبورگ و آرانجوز گذاشت.

شکل 2: پلان شهر سن پترزبورگ الهام گرفته از باغ ورسای

3.1. باروک اولیه در ایتالیا

در ایتالیا دوره ای اتفاق افتاد که تمرکز تجارت جهانی از اقیانوس مدیترانه به اقیانوس اطلس انتقال یافت و بازدید کنندگان از سراسر دنیا هم به واسطه وجود بناهای دوره رم باستان به آنجا می آمدند و هم پروژه های جدید دوره باروک که پیشرو آنها کلیسای سن پیترو بود که توسط مادرو و برنینی ساخته شد. این کلیسا شامل میدان بزرگی با ستون هایی در اطراف آن بود.

شکل 3: ویلا مونتالتو متعلق به سیکتوس پنجم که دارای مسیرهایی با نقاط کانونیست

باغ های دوره باروک با توجه به شکل گیری اشرافیت به شکل ویلا پارک و فضاهای مستقل در منظر و جدا از مناظر کشاورزی ساخته شدند. ویلا آلدو براندینی 1598م توسط دلپورتا- مادرنا- فونتانا ساخته شده است. صحنه آرایبی حول یک محور اصلی سازمان یافته و ترکیب منظر طبیعی با معماری و فضاهای متضادی که مکمل یکدیگرند از ویژگی های این باغ است. ویلا گامبریا در سال 1610م ساخته شده است. در آن ترکیب معماری با محیط طبیعی تجلی باغ به صورت صحنه تئاتر دیده می شود. ویلا گارزونی در سال 1650م ساخته شده است. فضای نمایشی باروک در این باغ به حد کمال رسیده است. باغ به صورت یک صحنه تئاتر شکل گرفته و سه تراس ویلا حول یک محور طولی و نظم آن در قسمت فوقانی در جنگل های ابوه محو شده است. [11].

3.2. باروک متاخر در ایتالیا

باروک که ریشه در ایتالیا داشت، در فرانسه توسعه یافت و به سرتاسر اروپا گسترش یافت دوباره به خاستگاه خود بازگشت. این سبک تاثیراتی بر زمین های مسطح شمال ایتالیا مانند مونزا داشت. عظیم ترین ورسای ایتالیا در کاسترا در سال 1752 توسط یک شاهزاده بوربون، چارلز سوم، که جوانی خود را در لاگرانجا گذرانده بود بنا گردید. بزرگترین آبشار در اروپا که از قصر سرچشمه گرفته و در کانال وسیعی به طول 3 کیلومتر ادامه میافتد در این باغ ساخته شد. همانطور که از باروک متاخر انتظار می رود، این باغ بسیار پرابهت بود، گرچه فاقد حس تناسبی بود که در بهترین باغ های ایتالیا و فرانسه در گذشته وجود داشت [12].

3.3. باروک در فرانسه

نخستین بناهایی که در فرانسه بقایای سنت گوتیک را کنار نهادند، از سبک هنری ایتالیا استفاده کردند که موجب تولد باروک در فرانسه گردید. سوربن که توسط «ژاک لومریسه» در ۱۶۳۵ آغاز شد. یکی از نخستین نمونه های این سبک ایتالیایی در فرانسه بود. تزئینات غنی و استادانه کلاسیک، فاصله گذاری متنوع سطح متشکل از ستون های متمرکز بر روی در ورودی مرکزی و قرار گرفتن یک گنبد جالب توجه بر بالای آن چوب بناهای شصت سال پیش رم نشانه هایی است از این تأثیر پذیری. [13].

3.4. کاخ ورسای

کاخ ورسای نماینده واقعی باروک فرانسوی است. این کاخ با مقیاسی وسیع مستلزم ساختن کاخی بزرگ و شهرکی اقماری پیرامون آن در پارکی وسیع بود. این بنا به طول 400 متر در محور عمودی که بر محور شرقی- غربی از شهرک و پارک می گذرد، قرار دارد. در این کاخ نیز همانند سایر بناهای سبک باروک فرانسه تزئینات داخلی از اهمیت به سزایی برخوردارند. در محوطه خارجی این کاخ نیز از پیکره ها و آب نماهای بسیاری بعنوان نقاط شاخص دید و منظر و جهت ایجاد تنوع بصری در منظر و ایجاد احساس جنبش و حرکت در فضا بهره گرفته شده است .

کاربرد هنرمندانه بینهایت در طبیعت که با معماران منظره ساز فرانسوی اواخر قرن هفدهم آشکار گشت برای نخستین بار در باغ ها و جاده های عریضی دیده می شود که به عنوان عوامل اصلی معماری بکار رفته اند و این باغ ها را آشکارا به فضاهای بی پایان ، هدایت می کنند. ورسای با جاده خیره کننده اش که راه به پاریس می برد مثالی با عظمت ، از آفرینش این معماران فرانسوی است. این باغ با اثری که بر بیننده ایجاد می کند نمونه ای از دنیای باروک است و تصور هنری بینهایت را در این دوره باقی نگاه می دارد [3].

3.5. باروک در انگلستان

با آغاز گسترش دامنه نفوذ بریتانیا در قاره اروپا و آمریکا بویژه پس از بازگشت خاندان استوارت به سلطنت در قرن هفدهم، نیاز به ایجاد کاخ های پرشکوه در املاک وسیع مطرح گردید. باروک در انگلستان با ایجاد بناهایی چون تالار « ضیافت وایتال» به طراحی «اینگیوجونز» آغاز گردید. او تحت تأثیر معماری پالادیو قرار گرفته بود و شیوه تناسب بندی او را بکار گرفت [14].

به طور کلی سبک هلندی در مقایسه با سبک فرانسوی موفقیت بیشتری در انگلستان پیدا کرد. سبک هلندی ساده تر و ارزان تر از سبک فرانسوی بوده و با آب و هوای انگلیس نیز تطابق بیشتری دارد. جز اصلی سبک فرانسوی، که خیابان های وسیع می باشد، با چاشنی انگلیسی به کار گرفته شد. خیابان های وسیع باغ های فرانسوی که مردم با کالسکه از آن ها عبور می کردند در باغ های انگلیسی تبدیل به مسیرهای چشم نوازی شد که مردم در آن قدم می زدند. در این دوره علاقه به گونه های گیاهی متنوع بیشتر شده و دانه ها و گونه های گیاهی از نقاط مختلف جهان به باغ ها اضافه شدند، گرچه سبک اصلی باغداری در قرن های بعدی تغییر زیادی نکرده و حتی امروزه نیز در نقاط مختلف بریتانیا دیده می شود [10].

3.6. باروک در هلند

کشور هلند در دوره ای طلایی (1609- 1713) کشوری بسیار ثروتمند و مستقل با مذهب پروتستان بود. با وجود جنگ های هلند با کشورهایی چون اسپانیا، انگلستان، فرانسه این کشور در هنر بسیار پیشرو بود. ویلیام سوم از سال 1672 و پادشاه انگلیس بین سال های 1688 تا 1702 نوعی از مطلق گرایی (ابسولوتیسم) را در اداره کشور و همچنین در طراحی باغ های باروک به اجرا گذاشتند. باغ هایی که او در هت لو در آپلدن و همپتون در لندن احداث کرد سلیقه او را نشان می دهند. [8]

به عنوان یک ملت، هلندی ها هیچ دلیلی برای دوست داشتن لویی چهاردهم نداشتند؛ اما تأثیرات فرهنگی یک همسایه قدرتمند غیر قابل مقاومت بود. باغ های ویلیام و ماری در هت لوو به عنوان ورسای هلند معروف شدند (در مقایسه با باغ های باروک باشکوه این باغ ها بیشتر سبک هلندی داشتند). در Honslaarsdyk ویلیام باغ دیگری را با طراحی هلندی و بسیار خیره کننده بنا کرد. مسیرهای خارج از باغ خطوط درخت هایی بودند که به زمین های کشاورزی منتهی می شدند. این باغ که امروزه وجود ندارد باغ جالب تری برای مرمت و نوسازی نسبت به باغ Het loo بوده است. باغ های سبک باروک هلندی در Neuberg و Enghien نیز

ساخته شده اند. کشور هلند از منابع آب گسترده ای برخوردار است اما دچار کمبود جنگل مخصوصا در زمین های زراعی می باشد. [15].

3.7. باروک در آلمان

هنگامی که جنگ سی ساله در سال 1648 به پایان رسید، بخش های بزرگی از آلمان، ویران شده بودند و اختلافات ارضی اتحاد سیاسی را غیر ممکن ساخت. در هنر طراحی باغ ها این مسئله بسیار سودمند بود زیرا تعداد زیادی باغ حیاط (court garden) ساخته شد. در هر ایالت یک قصر وجود داشت که بیشتر از ورسای الگوبرداری می کرد. در آن زمان کشور آلمان بازسازی شد اما دچار فقر طراحان با تجربه بود. اغلب، شاهزادگان و اسقف های آلمانی از معماران ایتالیایی و طراحان باغهای فرانسوی استفاده می کردند. در این زمان، باروک به سبک روکوکو با خطوط منحنی و دکوراسیون غنی ارتقا یافت. روکوکو سبکی است که از پاریس در اوایل قرن هجدهم منشا می گیرد و تا حدی در واکنش به سنگینی عظمت ورسای است. سبک روکوکو در جنوب آلمان و اتریش محبوب بود [8].

سوفی دختر پادشاهی که Hortus Palatinus را بنا کرد به یکی از شاگردان لنوتر دستور ساخت Grosser Garten را در Herrenhausen داد. این باغ مرجعی برای نشان دادن نظم در ارتباط مابین خانه و باغ می باشد. شاهزاده سوفی جوانی خود را در کشور هلند گذرانده بود و تحت تاثیر نظم هندسی باغ سازی هلندی بود. خیابان های هنرناهن در محدوده کانال ها طراحی شده اند که باعث نظم حتی بیشتر از ورسای بودند. یکی دیگر از شاهزادگان آلمان به نام مکس امانوئل بدلیل علاقه زیادی که به باغ های فرانسه داشت، باغ هایی را در نامفنبورگ با پارترهای گل و کانال ها و خیابان ها اطراف قلعه به عنوان نقطه مرکزی احداث کرد. در نیمه قرن هجده، اعتقاد به استبداد روشن فکرانه و اشتیاق به باروک پیشرفته (high baroque) همزمان رو به افول گذاشت و منجر به شکل گیری باغ های روکو گردید. باغ های فرمال در سوئد بعد از سال 1753 کمتر محوری و بیشتر دارای تقسیم بندی نسبت به طراحی های عالی باروک هستند. بقیه باغ های آلمانی مایل به سبک روکوکو هستند. در Bayreuth در سال 1753 بنا شد که در فضای خارجی دارای فضای تئاتر است که برای اجرای اپرا استفاده می شود [8].

3.8. شهر کارلسروهه

شهر کارلسروهه یک شهر باروک است؛ نه به این معنا که بناهای باروک دارد بلکه تمام تفکر باروک در مورد طبیعت فضاهای شهری و چگونگی شکل گیری آن را منعکس می کند. سازماندهی فرمال و دیدهای وسیع به سمت عناصر شاخص نشان دهنده تسلط کامل انسان بر طبیعت و قدرت برتر حاکمان است. کاخ ها، کلیساها و مونومان ها مثل مراکز قدرتی نقاط اصلی ساماندهی شهر به شمار می روند .

بنای کاخ تقریبا همزمان با ساخت شهر در سال 1715 توسط کارل ویلهلم آغاز شد. پلان شعاعی و ایجاد مرکزیت در آن به خوبی دیده می شود و مرکزیت شعاع ها به ساختمان کاخ منتهی می گردد . از لحاظ دید و عمق بینهایت در مقایسه با ورسای کوچک تر بوده و میدان عمق کمتری دارد . اما تاثیر این نوع تفکر در این قصر نیز به خوبی مشهود است. محوطه جلوی قصر یک دید کامل از آن به ناظر ارائه می دهد. طراحی و ساخت این محوطه توسط کریستین ترون در میان سال های 46-1731 به شیوه باروک فرانسه انجام پذیرفت. عناصر شاخص این محوطه تک درختان بزرگ، مجسمه هایی به شیوه از باروک تا مدرن، مونومان ها و فواره ها هستند. این باغ شش هزار لاله، ششصد و نود سنبل و ششصد میخک دارد که در همان زمان نقاشی های زیبایی از آن ها کشیده شده است. علاوه بر این فواره ها، چشمه ها، آلاچیق ها و غارهای منحصر به فرد این مجموعه توجه افراد را به خود جلب می کند.

در کارلسروهه در جنوب غربی آلمان، ایده خیابان های منشعب شونده به گونه ای متفاوت از فرانسه و جاهای دیگر توسعه یافت. برج شکار به عنوان نقطه شروع انشعاب 32 خیابان استفاده شده است. نمای ساختمان ها به عنوان نمای یکپارچه با پارترها در اطراف طراحی شده اند. بعدها طرح باغ به طرح شهر تبدیل شد. طرح شاخص دیگری که برای قلعه وبلهلمشور در کاسل ساخته شد، و بیشتر از سبک ایتالیایی در مقایسه با سبک فرانسوی استفاده شده است، به کارگیری منظره زمخت می باشد. تنها نمای بالایی آن کامل شده است اما حتی این قسمت گسترده و چشمگیر است [3].

3.9. باروک در اتریش

اتریش به عنوان مرکز امپراطوری رم مقدس از ساخت و ساز در قرن هفدهم به دلیل جنگ های 30 ساله و تهدید های ترکیه به دور ماند. بعد از بازگشت صلح ساخت و ساز باغ ها شروع شد. بسیاری از باغ ها در حومه یا داخل شهرهایی چون وین، اتریش کوشک، شوارزنبرگ، لیختن اشتاین، اشلوس هوف و شونبرون ساخته شد. در آن زمان مجارستان بخشی از اتریش بود که باغ های باروک بسیار عالی در آن مخصوصاً در Esterhazy ساخته شده اند. باغ Belvedere در حومه شهر وین با الگوبرداری از ورسای فرانسه و توسط طراح فرانسوی ساخته شده است. مقیاس آن بیشتر مشابه باغ های ایتالیایی است تا پارک فرانسوی [8].

شونبرون، اقامتگاه تابستانی خانواده سلطنتی اتریش، یکی از زیباترین نمونه های کاخ های باروک در اروپاست. شونبرون نقش ورسای را در امپراتوری اتریش به عهده داشت؛ اما سلسله هابسبورگ ها با پادشاهان فرانسه متفاوت بود و نمی خواست خود را مانند بت جلوه دهد. به همین دلیل شونبرون هم به عنوان یک قصر و هم به عنوان اقامتگاه خانواده بزرگ حاکم ساخته شد. ساخت این قصر در سال 1696 آغاز شد. دوران طلایی این قصر در زمان ماریا ترزا ملکه اتریش (1717-1780) بود و همزمان با پایان حکومت هابسبورگ ها به پایان رسید. اما معمار مجموعه، نیکولاس فون پاکاسی، به کار خود در راستای طراحی ورودیه و تاکید بر معماری باروک مجموعه با اشاره هایی از روکوکو ادامه داد. در همین زمان پارک جلوی کاخ کامل شد و به شکل امروزش است درآمد. امروزه این کاخ به واسطه اهمیت تاریخی، موقعیت منحصر به فرد و مبلمان با شکوهش بخشی از میراث جهانی یونسکو است. از ویژگی های بسیار مشهود معماری باروک که در شونبرون بیشتر مشهود می باشد. تسلط بر عناصر طبیعی در عین ایجاد ارتباط بین عناصر طبیعی و مصنوع است. این امر از طریق پارتیه های هندسی و گلکاری های منظم و همچنین شکل دادن به درختچه ها حاصل شده است [3].

3.10. باروک در اسکاندیناوی

در شهر Frederiksborg باغ های باروکی می توان دید که به جای الگوبرداری از ورسای از Chantilly تقلید کرده اند. مانند قصر های فرانسه در قرون وسطی قصر Frederiksborg نیز در میان دریاچه قرار دارد. به عنوان اقامتگاه تابستانی برای خانواده سلطنتی قبل از اینکه به موزه ملی تبدیل شود، استفاده می شد. قصر بر روی سه جزیره احداث شده است که محور آن تا جزیره چهارم ادامه یافته و از دریاچه moat عبور می کند. برنامه بازسازی از سال 1995 آغاز شده است. با فاصله گرفتن از محور باغ و قدم زدن بر ساحل دریاچه چشم اندازهای مختلفی را می توان دید: چیزی که از شبیه باغ های باروک از قصر دیده می شود تبدیل به قصر رمانتیکی در یک جزیره و در میان دریاچه می شود [16].

3.11. باروک روسیه

روسیه یک کشور پس رو از زمان ترابل (16013-1606) تا فرمانروایی پیتر کبیر (1689-1725) بوده است. پیتر پیروزی های بزرگی در جنگ ها داشت و درهای روسیه را به هنر و فناوری اروپا گشود. طرح های شهری و طراحی باغ های باروک از جمله واردات او بود، سنت پترزبورگ و پترهوف از جمله نتایج مشخص آن می باشد. پیتر یک حاکم مستبد روشنفکر با رگه هایی از خشونت و

سنگدلی بوده است، اما در بناهایی که ساخته است جنبه روشنفکرانه او دیده می شود. پترهوف در جنگ جهانی دوم به شدت آسیب دید و بعدها بازسازی شد. [17]

3.12. باروک ایبری

اسپانیا بین سال های 1516 و 1700 تحت فرمانروایی هابسبورگ بود. این موضوع به نفوذ ایده های هنرمندانه به اسپانیا گردید. گرچه تمام طلاهای جنوب آمریکا برای پرداخت هزینه های جنگ های دنباله دار اروپا کافی نبود. درگیری اسپانیا در جنگ های دنباله دار سلطه اسپانیا بر اروپا را در سال 1630 پایان یافت. هنر باروک سلسله هابسبورگ را تضمین کرد تا وظایف خود نسب به امپراطوری مقدس رم و عقیده کاتولیک را ادا نماید. پس از آنکه باریون ها در سال 1700 بر پادشاهی اسپانیا غلبه یافتند، باغ های باروک در آرناخوئز و لاگرانجا تاسیس شدند. باغ لاگرانجا از آب و هوای مدیترانه ای مرکز اسپانیا بهره برده و مثال خوبی از این سبک می باشد. مجسمه های سفید و درخشان با قله های پوشیده از برف، آبشارهای مرمر و پوست نسبتا سفید درختان با یکدیگر هماهنگ شده بودند [8].

4. نتیجه گیری

باغ سازی باروک در ادامه رنسانس پیشرفته اتفاق افتاد که از مشخصات بارز آن وجود کاخ ها هستند، که ویژگی خاص باغ سازی در این کاخ ها تسلط خطوط هندسی است. قاطعیت این خطوط نمایانگر قاطعیت حکومت و هندسه بوده است. از دیگر شاخص های باغ سازی و معماری این دوره می توان به موارد زیر اشاره کرد: ایجاد هماهنگی و هنجار در میان عناصر و مضامینی گوناگون و درهم آمیخته، طراحی فراخ و در مقیاس بزرگ در فضایی شکوهمند و ابهت انگیز و تعبیه فضای کلی در مرکز و منظم کردن سایر فضاها به سمت آن و به خدمت گرفتن عناصر اصلی پیکرتراشی و نقاشی و سایر هنرهای تزئینی برای ایجاد اثری کامل.

مراجع

- [1] استیران، هانری. ترجمه روزرخ، نادر. دایره المعارف معماری جهان، انتشارات فرهنگیان، چاپ اول، بهار ۱۳۸۱.
- [2] بازین، جی- باروک و روکوکو، لندن، توماس و هادسون، 1964.
- [3] محمدی، سمیرا، باغ های باروک، نشریه اینترنتی معماری منظر.
- [4] The scientific imagination and the Baroque garden, Michel Baridon
- [5] Gothein, M-L., *A History of Garden Art*, London: J.M.Dent, 1928.
- [6] Loudon, J.C., *Encyclopaedia of Gardening*, London: Longman, 1822.
- [7] Wölfflin, H., *Renaissance and Baroque*, London: Collins, 1964.
- [8] ترنر، تام، تاریخ باغ - فلسفه و طراحی، نیویورک، 2005.
- [9] Le Blond, *The Theory and Practice of Gardening (of A.J.Dézallier d'Argenville)*, London: Lintot, 1728
- [10] The Baroque garden style, The English Garden magazine (available at: http://www.theenglishgarden.co.uk/expert-advice/design-solutions/design_baroque_garden_style/)
- [11] Masson, G., *Italian Gardens*, London: Thames & Hudson, 1961.

- [12] Wharton, E., *Italian Villas and their Gardens*, New York: The Century Co., 1904.
- [13] Woodbridge, K., *Princely Gardens. The origins and development of the French formal style*, London: Thames & Hudson, 1986
- [14] Kip, J. and Knyff, J., *Britannia Illustrata, or Views of several of the Queen's palaces, also of the principal seats of the nobility and gentry of Great Britain*, 1707.
- [15]. *The Story of Gardens in Europe*: Source Text. Ed Bennist.
- [16] Hahr, A., *Architecture in Sweden*, Stockholm: Bonniers Boktryckeri, 1938.
- [17] *at home*, by a Lady two years resident in that country, London, 1855.